«مرۆڤی ڕاستی/ مرۆڤی خەیاڵی» واقیعی شکاو لە شیعری نارین ئەستێرەمدا.. ئا: عەبدولموتەلیب عەبدوڵا

لە ئاسۆی شیعریی نارین ئەستێرەمدا، واقیع لە پێناسە تەقلیدییەکەی هەڵدەتەکێت و دەبێتە مەیدانی پێکدادانی دوو دەخی وجودی دژبەر و لە هەمان کاتدا پێکەوەگرێدراو: یەکەم: چەمکی"مرۆڤی ڕاستی"- ئەو بوونەوەرە ئەسڵن و ناوکییەی لە ناخی جێگیری، دەنیایی ژوورە تاریکەکان و پانتایی سارد و بێدەنگی کەڵانەکانی مێژوودا جێماوە. دووەم: چەمکی"مرۆڤی خەیاڵی"- بوونەوەری نەو فەزای مەجازی شاشەکان و گۆڕاوی تەڵەکان و گومانی ژیان کە وەک دەڵاوکە یان زەوەندە خەی نمایش دەکات. دەتوانین بڵێین نارین ئەستێرەم، لەڕێگای ئەم دوو دەخەوە، ناخودئاگای (مرۆڤی ڕاستی) و فریوی (مرۆڤی خەیاڵی) دەنووسێتەوە.

(کاروان کاکەسوور، لە نووسینەکدا بە ناونیشانی، بەرواژ- لە ناونیشانەوە بە شەواز) دەڵێت: "کاتێک شیعر وەک گوتارێکی سەربەخۆ خەی دەردەبڕێت، کە مانای شتەکان بەرواژ بکاتەوە. ئەو پرسیارەش گواستنەوەیە لە دنیای شمەکەوە بە دنیای ئاماژە." بەو مانایەی کە شتەکان لە دنیای شمەکدا تاکەهەندن و ڕاستەوخۆ لەڕێگای سەرچاوەوە (ڕاستی) ماناکانیان دەگەیەنن؛ بەڵام دنیای ئاماژە لە دەسەڵاتی سەرچاوە و ئاڕاستەکردن ئازادن و لە کەشف و قابیلەکان دەردەچن (دەچنە خانەی نمایشەوە)؛ هەر توخمێکیش لەو بەشایییەوە ناسنامەی خەی دروست دەکاتەوە، وەک چۆن دەتوانێ بەردەوام ناسنامەکەی تەک بشکێنێت و هیی تری لە پەک بهێنێتەوە، چونکە لەبەرانبەر خوێندنەوە و ڕاڤە جیاوازەکاندا، کراوەیە.. (بەڵام ئیتر نارین ئەستێرەمی شاعیر بە تەنها خەی نمایش ناکات، خوێنەرانیشی دەکاتە کاراکتەرێکی دانەبەراو، لە وێنە شیعرییەکانیدا.)

بەمجۆرە شیعری نارین ئەستێرەم، دەبێتە زمانی ناڕاستەوخۆ بە خەدەربڕین (خەیاڵی دەربڕین). فرەدەنگی و فرەهەندیش بەرهەمی ئەو ناڕاستەوخۆیەیە.. کە کەمەک ئاڕاستەی جیاواز و هەندجار دژبەیەکە لە ئاسمانی دەقدا بەریەک دەکەون و شیعرییەت نمایش دەکەن. (مەریوان وریا قانع)، لە وارەکەی خەی «لە فەسبوک» دەڵێت:

« نارین لەچەند دێڕکی کەمدا دەخکی ئاواز و فرەلایەن و پەهەما و دەلالەتی جیاواز دروست دەکات، دوور لە دروشمبازی و زمانوانیی فۆرمی زیاتر کار لەسەر دەکاوکە، تەنهایی، خەمۆکی، و گۆشەگیریی مرۆڤی هاوچەرخ دەکات.»
شاعیر لە دەفتەرە سیروسەمەرەکانییەوە جیهانێک لەسەر بناغەی نامەبوون دروست دەکات، نەک لەبەر ئەوەی بەوای بە (تێگەیشتن)ی بوونی ئاستی نییە، بەڵکە لەبەر ئەوەی «تێنەگەیشتن» لە فەزای مەجازییدا دەشارێتەوە! لێرەوەیە دەتوانم بڵێم شاعیر لەگەڵ نمایشکردنی زەوەندەوە قاڵبی ئاستی بە خەیاڵ هەدەتەکێنێت.
ئەلبێر کامو دەڵێت: "ئۆگەر دنیا ڕوون و سازگار بوایە، هەرگیز پەیستیمان بە ئەدەب و هونەر نەدەبوو- لە ڕوانینێک لەبارەی شیعری نارین ڕەستەم، موحسین ئەحمەد عومەر دەڵێت: شیعری نارین ڕەستەم، تەواوکەری ئەم پەیستییە مەعریفییەیە؛ نووسینەوەی ئەو تاریکییە نەمرییە کە لە قووڵایی ناخودئاگادا دەجێنگێت." هەر بەو مانایش شاعیر بەدوای مانا لەدەستچووەکانی واقیعی تێکشکاودا دەگەڕێت (بەئام بە نمایشکردنی جیهانی زەوەند)ەوە…
هەبەتە شاعیر ڕەستەکان لە دوای یەک ڕیز ناکات، بەڵکە نەشتەرگەرییەکی وجودی بە بوونەوەری (ڕاستی) بەجەماوی نەو مەژوو دەکات. بەیە (نامەیی) لە دەقەکانیدا تەنیاییەکی سادە نییە، بەڵکە داماڵانی (تێگەیشتن) و گوزارشتکردنە لە شکانی پەیوەندییە مرۆییەکان لەمەڕی جیهانی (تێنەگەیشتن)دا، جیهانێک کە دەکاوکە تێیدا تاکە فریادڕەسە و (مرۆڤی بەجەماوی نەو مەژوو) تاکە وەنەیەکی دەستکاریکراو، یان بەگشتی مرۆڤ تێیدا ئامرازێکە، بە ترس و دەکاوکە و نامەیی بەیە کراوە.
نارین ڕەستەم لە دەقەکانیدا ڕەخنە لەو فەنتازیا بەتاڵکراو و (تێنەگەیشتن)ە دەگرێت کە مرۆڤ ناچار دەکات لەبەردەم شکستی یەتەپیا مەزنەکاندا، پاشەکشە بکات و وەک کیسەڵێکی کەمبارسی زانیارییەکان بگەڕێتەوە ناو قەپڵکەکەی خۆی، بە ئەوەی بزانێت چۆن جارێکی دیکە دێتە دەرەوە؟! شاعیر دەبێتە دەنگی ئەو دەکاوکەیەی کە لەنێوان تاریکی ناخودئاگا و سەبەری ساختەی تەکنەلۆژیادایە، بەدوای مانای ونبووی (زانیارییەکان)دا دەگەڕێت. بە کورتی ئەو جیهانەی شاعیر دەیخولقێنێت، جیهانێکی سازگار و خاوەن نییە، بەڵکە جیهانێکی تەم و مژاویە و پڕ لە دیمەنی پەکدادانی دوو جەمسەری تاریک و زەوەندیە، بەیە لە دەکاوکە نابێتەوە.
(نارین ڕەستەم سەلام)، لە ساڵی ۱۹۹۲ لە گەڕەکی ئازادی شاری هەولێر لە دایک بووە. کەلەژی هونەری جوانەکان- بەشی (دەرهێنانی شانۆیی) تەواو کردووە. لە پاڵ ئەدەبیات، دە ساڵە وەک ڕۆژنامەنووسێکی ئازاد

کاری ڕۆژنامەوانی کردووە. جگە لە کۆمەڵە شیعری (بەرواژ) کە لەلایەن وەشانی نووسیارەوە ساڵی (٢٠٢١) بەناو کراوەتەوە؛ خاوەنی کتێبکی بچکۆلەی شیعریە بە ناوی (پاڵەوانە کارتۆنییەکە) کە لە ساڵی (٢٠١٣) چاپ کراوە.
نارین ڕەستەم لە چاوپێکەوتنێکدا دەڵێت: "من لەلام باشە هەتا ماوم خەیاڵ بکەم" ئەم دەڵێ، سەرەڕای سادەییەکەی، هەڵگری قووڵاییەکی گەورەی وجودییە. تەنها گوزارشتکی ئاسایی نییە، بەڵکە بەیاننامەیەکی سەربەخۆی دەڵاوکێیە؛ بەرگریەکی مەعریفییە لەو مەملەکەتە ناوکییەی کە دەتوانێت تاک لە پشێویی جیهانی دەرەوە و گوشاری هەمەجۆری ژیان ڕزگار بکات. کاتێک مرۆڤ دەگاتە ئەو باوەڕەی کە لەگەڵ خودی دەڵاوکێ لە ئاشتیدایە، جیهانی دەرەوە بە هەموو ژاوەژاو و قەیرانکانییەوە بەهای خۆی لەدەست دەدات و خەیاڵ دەبێتە جۆرێک لە «پەناگەی ناوکی»؛ خەیاڵ دەبێتە شوێنێک کە هیچ هەڕەشەیەکی دەرەکی ناتوانێت دەستی بە درێژ بکات یان سنووری بۆ دابنێت. بەو مانایەش وشەی «خەیاڵ» تەنها وێنەیەکی تەمومژاوی وێنا ناکات، بەڵکە ماڵی ئائومێدی و نیشتمانی نیگەرانی و جیهانی ڕاستییە تێکشکاوەکان دەنەخشێنێت. بۆیە «هەتا ماوم» بە زەوێنەوە دژیم-کە دەڵاوکێ دەیەوێت. «هەتا ماوم» لەو واقیعە تێکشکاوە- مرۆڤ خاوەنی سەروەریی نییە.. «هەتا ماوم» دەڵاوکێ ژیانە- هەڵدەکات و هەناسە دەدات. ئەگەرچی مرۆڤ لە ژێردەستییدایە، بەڵام هەتا ماوە گرانی بە واقیعی تێکشکاو دەڵێت- بەردەوام دەڵاوکێ تەرجەمەی ئازادی دەکات! ئەگەرچی دەڵاوکێ دەیخوات، بەڵام بە دەڵاوکێوە خاوەنی خەیاڵی خەیاتی و خۆی بۆیار لە نمایشکردنی وێنەکانی خۆی دەدات.

(چەند شیعرێک لە شیعرەکانی نارین ڕەستەم)

فەتشپ

هەرجارێ ترس چەنووکی
لە ماڵەکە گیر
دەکرد،
لەگەڵ ڕۆژباشی خەر
دایک و کوڕەکە
دەمیان بەرەو ئاسمان دەکردەوە
تا
پەرجوویەک بکوژێتە
خوارەوە.

دوای شەوشادی خەر...
نەرمی باوک و کچەکە
دەهات،
بە دەزینەوەی گسکەکی کارەبایی
کە ترس هەبمژێت...
یەکەکیان دەستی ڕاستی
زەوی و
ئەوی دیکە
دەستی چەپی دەگرتە بەر.

کامەراکەی خوا...
بەشی ئەلبووم‌ەک
وێنەی دووقۆڵی دایک و کوڕەکەی
بە دەمی کراوەوە
کاتەک چاوەڕوانی پەرجوون
گرتووە و
نازانێت چۆن بەیان بنەڕەتەوە!

لە کامەرای ڕۆژنامەنووسەکان...
باوک
کەوتووەتە ناو خەڵکانەکان و
دەستی کچیش
لە گسکەکی کارەبایی گیر بووە،
فەتەشەپ نەبێت
هیچ شتەک بە لای یەکتریان
ناگۆڕنەتەوە.

لاسایکەرەوە

ئەگەر لاسایی سەندرەلام
بکردبایەوە،
کراسەکی ئاسمانیم دەپۆشی
ئەستێرەکانت...
دەبوون بە قەپچە و
لە پەمان نەدەچەقین.

ئەگەر لاسایی باتمانت
بکردبایەوە،

بە ترسی خلیسکان…
بەسەر دیواری خەونەکاندا
بازت دەدا،
پەلاوە دزراوەکانمت
دەدەزینەوە و
لەژێر قەرەوێلەکەمدا داتدەنانەوە.

لاسایی تەم و جەریمان
بکردبایەوە،
پێش کەتایی،
دەگەڵاینەوە سەرەتا و
دوای کوژانەوەی شاشەکانیش
بە شوێن یەکتریدا ئامان
دەکرد.

بەڵام ئەمە…
لەم هەموو پاڵەوانی فیلمە کارتۆنییە،
لاسایی کیسەڵەکی
کەمبارسمان
کردەوە.
چاومان داخست و
گەڵاینەوە ناو قەپەلکەکانمان
ئێستا نازانین
چۆن بەینە دەرەوە!

وەک

بە بەنەی ڕەژی جیهانیی برسێتییەوە،
واز لە شیعر دێنم.
بە ستەڵەک ئاو،
کتێبەکان دەکەمەوە بە هەویر و
دەچمە باکۆن.
شێتەکەی گەڵەک
بە لایتەکەی
ئاسمان ڕووناک دەکاتەوە و
زمان لە فەکەیەکی بەفڕەکەوان دەردەهێنێت.
خاوێنماڵەکەم
کاتژمێرەکەی لەگەڵ مافوورەکاندا برد

بۆیە نازانم چەند خولەک دواتر!
گرمەیەک دێت و
پاشان دووکەڵ…
لایتەکە
زۆری هوونەک دەکاتەوە و
شتەکەی گڕدەک
کەمەک لە دووریی قەڵەکانیەوە
پشوو دەدات.
درەنگ نەبا،
جنۆم پێی دەدا و
دەمبەڵاند:
برسیمە!
بە ئاوەی نەبیت بە شیعر،
زمانت ببە ژوورەوە و
پێش ئاوەی درەنگ دابێت،
بگەڕەوە بە ماڵەوە!

سەرچاوەکان:

- بەرهواژ لە ناونیشانەوە بە شێواز، کاروان کاکەسوور- https://www.knwe.org
- Mariwan Kanie. مەریوان وریا قانع. Facebook.

- هوانینێک لەبارەی شیعری نارین هەستەم، موحسین ئەحمەد عومەر، https://www.regaykurdistan.com
- ژیان لە فەرهەنگدا: نارین، دەنگی ئەمریکا- ›
- نارین هەستەم، (٢٠٢١)، بەرهواژ، چاپی یەکەم، سلێمانی، دەزگەی نووسیار.